

גבורת גשמים ושאלת גשמים

"גבורות גשמים" מאימתי מזכירים גבורות גשמים, "משיב הרוח ומוריד הגשם" דהיינו הזכרה על גבורותיו של הקב"ה שהוא משיב הרוח, ר' יהושע אומר מיו"ט אחרון של חג [דהיינו מיום שמיני עצרת].

"שאיֵלֶת גִּשְׁמִים": היא תפילה ובקשה על המטר שירד בעתו ובזמנו ובמידה הנכונה תפילה זו תקנו חז"ל בלשון "ותן טל ומטר על פני האדמה" הנכללת בברכה התשיעית שהיא "ברכת השנים".

תחילת זמן אמירתו

מתחילים לשאול על הגשמים בארץ ישראל מליל ז' בחשון,

הטעם שמתחילים מליל ז' חשון: כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת, ביאור אותם שעלו לרגל בחג הסוכות וצריכים הם להגיע לביתם ובכדי שלא יתחילו הגשמים בהיותם עוברים בדרכם לשוב לביתם לכן אין שואלים את הגשמים עד ז' במר חשון שאפילו האחרון שבישראל שגר בנהר פרת שהוא מקום הישוב הרחוק מירושלים יגיע לביתו קודם שירדו הגשמים (גמ' תענית י', א, ב"מ כח, א, טושו"ע קי"א).

הטעם שאף בזמן הזה השאירו את התקנה לומר עד ז' חשון אף שאין לנו בית המקדש כיון לאחר החורבן היו מתאספים בכל הסיביות ברגל לירושלים ומפני עולים אלו ראוי שנאחר השאלה שהיא היתה עיקר התקנה (שלמי תודה הלכות ירידת הגשמים).

בחול בתפילות ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי (שנ"ע ק"ז א רמ"א שם), **והטעם:** לפי שהם במקומות נמוכים יותר מארץ ישראל ואינם צריכים גשמים מרובים (משנ"ב ק"ז ס"ק ה).

זמן הסיום עד תפילת מנחה ערב יו"ט הראשון של פסח.

הטעם שלא פוסקים מלומר ותן טל ומטר שבועיים לפני יו"ט ראשון של פסח מפני עולי הרגלים

ביאור כמבואר שבארץ ישראל מתחילים לשאול בליל ז' חשון מהטעם כדי שיספיקו עולי רגלים שעלו לרגל להגיע לביתם ולא יטרידם הגשמים וקשה מדוע לא פוסקים מלשאול כבר שבועיים מלפני יו"ט הראשון של פסח כדי שלא יטרידם הגשם בעליתן לירושלים (קובץ בית הלל עמוד קכה).

כיון שהעולים לרגל הסוכות עדין לבושים בבגדי קיץ ואינם מצוידים בבגדי חורף כדי שיכולו ללכת בגשם משא"כ כשעולים לרגל בפסח שהוא סוף החורף ממצוידים בבגדי חורף ויכולים לעלות לרגל למרות הגשמים (הגרש"א" הובא בספר תורה ציון בד"ן אמירת ותן טל ומטר).

טעם אחר: לפי שקבלת השפע והברכה של הגשם לא מבקשים להפסיק לפני הזמן ולכן ממשיכים לבקש טל ומטר עד יו"ט ראשון של פסח אך אם עדיין לא התחילה קבלת השפע והברכה נמענים מלבקש התחלתו עד שיסיקו עולי רגלים לחזור לביתם שכן חמור יותר להפסיק בטרם זמן מלהימנע להתחיל (בשם הגריש"א).

טעם אחר: כשהולכים לבית המקדש אפשר ללכת אף כשיורדים גשמים ושלגים משא"כ כשחוזרים מבית המקדש וכן רמזו בפסוק "בבית אלהים נהלך ברגש" ברגש ר"ת "ברך רוח גשם שלג" כלומר

להערות והארות: לב ראב"ד 5 אלעד 052-7668608

כאשר הולכים לבית אלקים אפשר ללכת גם כאשר יורדים גשמים
ושלגים משא"כ כשחוזרים (הגרסה של"ט א).

טעם אחר: לעליה לרגל לא חששו שיהיה בדרכים גשמים ואף שיכולים למעוד מהגשם משום ששלוחי מצווה אינם ניזוקים (פסחים ח, ב) אולם כשחוזרים מירושלים לבית הרי איכה מ"ד דשלוחי מצווה אינם ניזוקים דווקא בהליכתם אבל לא בחזרתן (פסחים שם) ולכן לא חששו שינזקו מהגשם על הדרכים ולכן לא מבקשים עד ז' חשון שיוכל כל אדם לחזור לביתו בשלום (הרב גמליאל הכהן רבינוביץ מח"ס גם אני אודך).

הטעם שמתחילים לומר בליל ז' בחשוון, בשונה ממשיב הרוח שאומרים רק ביום מהטעם שמבואר בירושלמי (תענית פרק א הלכה א) שאין כולם נמצאים בבית הכנסת ואם יזכירו הגשם בערב יהיו אגודות אגודות שאותם הנמצאים בבית הכנסת ידעו שצריך לומר ואותם שלא באו לא ידעו ואילו בשאלת גשמים [ותן טל ומטר] מתחילים בלילה ולא חוששים לטעם זה (מג"א קיד א)

לפי שבשאלת גשמים בלאו הכי יש כמין אגודות אגודות שהרי בני חו"ל אינם שואלים את הגשמים (שו"ע ק"ז א) עד שיעברו ס' יום מהתקופה שהכל לפי המקום (מג"א ק"ד ס"ק א).

טעם אחר: לפי שבימי חול אין כולם באים לבית הכנסת בין במעריב בין בשחרית ואין תיקון בשחרית יותר ממעריב ולכך השאירו שיזכירו במעריב כמו בשאר הזכרות (קרב נתנאל אות מ).

טעם אחר: על פי הירושלמי (פ"א ה"ב) שאמר טעם נוסף למה לא מזכירים גשם בערב כדי שיצאו המועדות בטל, מפני שהטל סימן יפה לעולם כלומר שבכל יום הרגלים יזכירו טל משום שהטל יפה לעולם בין בימות החמה בין בימות הגשמים ולכן ראוי להזכיר במועדות ובשאלה שאינה בחג לא שייך טעם זה על כן שואלים מבערב (ספר גבורות ארי תענית י', א).

הכרזת השמש ותן טל ומטר

יש אומרים שהשמש יכריז קודם תפילת שמו"ע לאחר הקדיש ו"תן טל ומטטר", **והטעם:** בכדי שידעו הציבור לומר ותן טל ומטטר (דרך החיים תפילת י"ח בברכת השנים סעיף א הובא דבריו משנ"ב קיז ס"ק ג). **והטעם שלא הוי הפסק:** משום שהוי צורך תפילה (מג"א רלו א).

ויש אומרים: שלא יכריז משום הפסק (שו"ע הרב בסידורו תורה אור בתפילת ערבית לענין שאינו נוהג לומר פסוק "נשמרו בני ישראל" אחר השכיבו משום חשש הפסק וכתב ולכן אין להפסיק להכריז ליעלה ויבוא לבילי ר"ח וא"כ לשיטתו ה"ה הכא וכן קצות השולחן סימן כז סעיף ה ביאור דברי שו"ע הרב).

אמירת היחיד בתוך תפילתו בקול: יש אומרים שלא יאמר, **והטעם:** משום שאין זה דרך ארץ בתפילה (חזו"א דינים והנהגות עמוד מו), **ויש אומרים:** שמותר להכריז בקול (אגרות משה או"ח חלק ד סימן טז).

שאל מטר בין שמיני עצרת לז' חשון

יש אומרים: שאין צריך לחזור, **והטעם:** משום שזהו זמן גשמים, דהיום לא שייך טעם מפני עולי רגלים משום שאין בית המקדש ולא עולים ברגלים (הגרשז"א, והגר"ש"א פניני תפילה הזכרת גשם).

ויש אומרים: שצריך לחזור, **והטעם:** מפני התקנה שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, וחשיב משנה ממטבע שטבעו חכמים (שלמי תודה הלכות ירידת גשמים ג משמיה דחז"א, ספר ולגשמים בעיתו זמן בקשת מטר ו הערה 38 בשם הגר"ק).

לקבלת העלון במייל: lev17382@gmail.com